

פרוייקט העלאת יהודי סוריה ולבנון
ראיון עם ד"ר רוני חלאק
תאריך: 18.1.1999
מראיין: אריה כהן

אריה כהן: ד"ר חלאק, הייתי מבקש שבתחילת הראיון תספר קצת על קורות המשפחה בלבנון או בביירות. במה ההורים עסקו ומה היו נסיבות ההגעה שלכם, העליה, ההעפלה ארצה.

ד"ר רוני חלאק: נולדתי בלבנון ב-1947, למעשה בבית החולים שבו רוב היהודים נולדו, שנקרא עד כמה שאני זוכר ..., משהו כזה. בתקופה שלי רוב היהודים נולדו שם. היום בית החולים הזה לא קיים. נולדתי בתור אח תאום למשפחה בת שבעה ילדים. אני ואחי היינו הששי והשביעי של המשפחה. כל האחים שלי נולדו בלבנון. ההורים שלי באו מסוריה למעשה, כאשר ההורים של אבי מקורם בצפת וההורים של אמי מקורם מדמשק. הם עברו בסביבות שנת '40 מדמשק ללבנון. לא, אני חושב שהרבה לפני זה. בשנות השלושים הראשונות הם עברו.

ש: מסיבות כלכליות?

ת: אני באמת לא יודע להגיד. אני רק יודע שהוריי התחתנו בלבנון. הם לא התחתנו בדמשק. אמי היתה בת עשרים כשהתחתנה. היא גדלה למעשה בביירות. היא היתה בת שש או שבע כשהיא עברה לביירות. אבי נולד בביירות, לא בדמשק, וגדל בביירות. הוא היה בן יחיד אחרי כמה בנות, וגם האחיות שלו נולדו בלבנון בתקופת מלחמת העולם הראשונה. ברעב, אני יודע, לא היה להם מה לאכול בבית. אלה הקורות מבחינת הוריי. אני גדלתי בשכונת היהודים, ואדי אבו-ג'מיל, בזרובת אַלְמֶן, ככה זה נקרא. זו היתה חצר על שם משפחה יהודית. מן זה על שם בית הכנסת שהיה קיים שם, שהיה שייך למשפחת מן. בייסודו נוסד על ידם ואחר כך היה שייך לקהילה היהודית. ככלל, גדלנו באווירה מאוד יהודית. היו בתי הספר תלמוד תורה ואליאנס שאספו את כל היהודים לתוכם וכל היהודים למדו שם. האווירה היתה מאוד אינטלקטואלית לצד אווירה מאוד מסחרית. ההורים כולם היו בעסקי מסחר. לכולם בצורה זו או אחרת היו חנויות ב"שארע אל-תג'אר", רחוב הסוחרים. למעשה כל חנות שניה שם היתה של יהודים עם שמות יהודים מתנוססים עליהם, אם זה משפחת סיטון או משפחת קטן או אחרות, ... הררי, חלאק וכוליי. זה היה רחוב שנמצא באזור הרובע המסחרי מול המסגד הגדול של ביירות. אנחנו כיהודים גרנו בשכונה לא רחוקה. למעשה היינו לא פעם הולכים ברגל כדי לקחת את ארוחת הצהריים לאבא לאזור שם. לפעמים גם לוקחים את הטרומוויי, החשמלית. הליכה ברגל רבע שעה, לא מעבר לזה. אחר כך חלק מהיהודים התחילו קצת לנדוד מחוץ לאותה שכונה, אבל לא הרחק ממש. היתה עוד שכונה שאחר כך גם אנחנו עברנו אליה, שהיא היתה ליד מועדון הקצינים של צבא לבנון. זה היה על חוף הים. הרבה יהודים התחילו להתגורר גם שם מתוך רצון של לעבור להתגורר בדירה יותר מרווחת ויותר מודרנית מהדירות הישנות של זרובת אלמן.

ש: בכל אופן סגנון החיים נשמר יהודי?

ת: הכל אותו הדבר. אנחנו היינו קשורים כולנו לקהילה היהודית. כולנו היינו רשומים בקהילה. היא היתה אפילו חזקה מאוד. היא יזמה חינוך בעיקר. כמובן דאגה לכל שירותי הדת למיניהם, החל מברית מילה

וכלה בחתונות וקבורות לא עלינו. בית הקברות היה מאוד שמור ומסודר. אני זוכר בתור ילד קטן שהיינו שייכים למקהלה... ילדים קטנים. היו אוספים אותנו ואלה שהיה להם קול נעים, והייתי ביניהם, היינו שרים במקלה בבית הכנסת הגדול "מגן אברהם" בחתונות, בבר-מצוות, בחגים למיניהם, כל המועדים. גם היינו מלווים הלוויות לבית הקברות בתור ילדים ששרים שירי אבל עד לבית הקברות.

ש: מי היה באותה תקופה ראשי הקהילה?

ת: את ראשי הקהילה אני זוכר טוב מאוד. היה בהתחלה הרב אליהו זיתונה וגם הרב ליכטמן שהיה של האשכנזים אם כי התפלל עם הספרדים. אגב, היתה קהילה אשכנזית קטנה שהיה להם בית כנסת משלהם בתוך בית הספר היהודי תלמוד תורה. אנחנו הילדים הקטנים שגדלנו באווירה יותר מסורתית ודתית הגענו לבית הכנסת הזה לא פעם להשלים מנין או אפילו לקרוא בתורה כי לא היה מי שיקרא להם בתורה. שמות של משפחות כאלה זכורים לי מצויין כמו שקולניק, סופר, ברקו, גולדנברג, וולף, בוכבינדר, ליכטמן ועוד כמה משפחות אשכנזיות כאלה. ברובם הם לא היו דתיים ולא שמרו. המעט שבאו פה ושם לבית הכנסת, אנחנו השלמנו להם את המנין וקיימנו להם את הקריאה בתורה במיוחד.

ש: איפה אתה התחנכת?

ת: אני התחנכתי בתלמוד תורה ובאליאנס לאחר מכן. כל האחים שלי עברו את אותו המסלול. האווירה הכללית היתה או שהולכים לאקדמיה ללמוד או שהולכים למסחר. אצלי למשל במשפחה האח הבכור אחרי שגמר את האליאנס הלך למסחר. היום הוא סוחר במילנו, יבוא-יצוא. האח השני הלך ללימודים והפך עם הזמן לפרופסור באוניברסיטת פריס ואחר כך הלך לעבוד באונסק"ו שם הוא פקיד בכיר. האח השלישי במסחר. האח הרביעי התקדם בנושא לימוד והיום הוא יותר בעניני עסקים. וכך הלאה עד אלי. אני לא הלכתי ללימודים מתוך האווירה שגדלנו בה שאחד הולך ללימודים, אחר שלא רוצה ללמוד הולך למסחר. זו פחות או יותר האווירה הכללית.

ש: עד גיל 13 מה היו מוסדות הלימוד שבהם התחנכת?

ת: הטוב היה שבבוקר כולנו למדנו עד שעה ארבע בבית הספר ומיד אחרי בית הספר הלכנו ללמוד שעורי תורה וגמרא ושולחן ערוך והפטרה וכל הדברים האלה אצל הרבנים הראשיים שלקחו את מקומם של הרבנים אליהו וליכטמן. זה היה הרב יעקב עטיה ושחוד שרם. שניהם לקחו את הרסן לידיהם. שניהם באו מסוריה למעשה, מחלב, והיו עם מבטא חלבי. אבל הם השתלבו מהר מאוד והם תפסו לידיהם את הרסן הזה והמשיכו ביתר שאת את הקרבה ליהדות, לתורה. גדלנו באווירה מאוד ציונית בגלל ההשפעה המכרעת של מורה בבית הספר בשם קמחין. אותו קמחין לצערי נהרג בתאונה בגיל מבוגר במקסיקו כשהוא התגורר שם. הוא שלח המונים לישראל אבל הוא עצמו התגורר במקסיקו בסוף.

ש: מי היה ראש הקהילה מבחינה...?

ת: אני יודע שהיה אחד בשם וייזל ואחד אליה. הוא היה עורך דין והיום הוא גר ברמת אביב. הוא היה מאוד מעורה בפעילות של הקהילה. אני באמת לא זוכר, הייתי מדי ילד בשביל להתערב בנושאים של מי ניהל את הקהילה, מי היה ראש הקומוניטה, כמו שקראו לזה, הוועד. אני באמת לא זוכר את השם.

ש: מה היה השם הפרטי של אליה?

ת: עורך דין אליה, יש לו משרד ברחוב אחד העם. הוא גר ברמת אביב, הוא עוד עובד. הוא איש מבוגר מאוד היום אבל הוא עוד עובד.

ש: אליה זה שם המשפחה?

ת: כן.

ש: מה קורה איתך בגיל 13? מה פתאום אתם עולים ארצה?

ת: קודם כל אנחנו ציונים, באווירה מאוד ציונית. אני ידעתי עברית בצורה, ממש לדבר, לקרוא, לכתוב שוטף לחלוטין. יותר מזה, אני בגיל 11, 12 כבר החזקתי בית כנסת לבדי. אני התפללתי שם, החזקתי את התפילה לבד. למעשה קראתי את התורה כל השבתות והחגים, הכל מאל"ף עד תי"ו. קראתי את התפילה בעצמה. אני למעשה החזקתי את התפילה כולה באותו בית כנסת. היו כמוני עוד ילדים. זה היה לימוד דור ההמשך מה שנקרא. זה היה נר לרגליהם של אותם רבנים שעשו את זה בשביל לקרב את הילדים ליהדות. למען האמת רוב הקהילה היתה באה לבית הכנסת. זה היה קשר הדוק מאוד. בגיל 13 היה לנו משבר בבית. אבי המנוח עזב את הבית באותה תקופה לתקופה מסויימת ונסע לחו"ל. בעזרת הקהילה והוועד הצלחנו להחזיר אותו ללבנון. בשביל לאחד את המשפחה הוחלט שזה יעשה כבר באווירה אחרת כי ביירות הפכה לקטנה מדי בשבילנו. כל אחד ציץ לנו בתוך המשפחה וזה לא היה נעים לא לנו ולא לו ולא לאף אחד. ככה אבי המנוח הגיע לארץ איזה חצי שנה או שנה לפנינו.

ש: מתי הוא הגיע?

ת: הוא הגיע בסביבות '61.

ש: איך הוא עשה את הדרך הנה?

ת: הוא נסע כמו שכל היהודים באותה תקופה עשו. עלו על מטוס לתורכיה ובתורכיה אנשי הסוכנות חיכו ואספו את האנשים. היה ידוע להם מראש שהם אמורים לבוא. סידרו להם לינה ללילה אחד או אפילו לא, ישר לקחו אותם למטוס אל-על ואל-על הביאה אותם. אז היו [מטוסי] אל-על עם ארבעה מנועים עם הרבה טרטור בדרך. הדרך ארכה שעותיים וחצי. הגענו לנמל התעופה בן-גוריון.

ש: זאת נקודה מעניינת שהייתי רוצה שתתעכב עליה קצת. אמרת שאנשי הסוכנות ידעו מראש בתורכיה הוועד עידכן אותם?

ת: כן. היו אנשים שדאגו לכך. למשל כשאנחנו עלינו לארץ אז ארזנו את הדברים. היה מי שארז במיוחד בשביל החברה שהיו אמורים לנסוע. הדברים הוסעו בעזרת אנשי הסוכנות שאני לא יודע מי היו הנציגים שלהם בלבנון. אבל הדברים היו מסודרים דרך הוועד, הקומוניטה. כך קרה שכשרצינו לנסוע, אנחנו היינו אמורים לטוס ביום שישי בבוקר, אני זוכר את זה מצויין. הגענו אני ואמי, אחי התאום ואחותי. כל האחרים לא היו איתנו. רק הגדול היה נשוי ונשאר בלבנון לתקופה נוספת. הוא לא עלה לארץ אגב, הוא גר במילנו. היינו אמורים לטוס ביום שישי בבוקר. כשהגענו לשדה התעופה, בגלל הסיפורים שהיו עם אבי, היו חשדות שמא היו זיופים בדרכונים שלנו, אז עיכבו אותנו ואיחרנו את המטוס. היתה טיסה אחרת ביום שבת. היתה שאלה אם אנחנו נטוס בשבת או לא נטוס בשבת. אבל קיבלנו הנחייה מהוועד שנטוס בעל כורחנו בשבת בכל מחיר ולא נאבד את הטיסה הזו. זה היה בעיניהם כמו פיקוח נפש, להציל משפחה. כשהגענו לתורכיה אמרו לנו מראש שניקה אוטובוס שיביא אותנו עד לתחנה זו וזו, וכשנרד מהאוטובוס

נראה שכתוב "אל-על" מול העיניים שלנו. אכן ראינו אל-על ומשרדים סגורים. התקרבונו לדלת וראינו בן-אדם עומד בפנים בחושך מחכה לנו. פתח לנו את הדלת, נכנסנו, שאל אם אנחנו משפחת חלאק, אמרנו שכן. אמר שהוא מחכה לנו.

ש: מי זה היה האיש הזה?

ת: איש הסוכנות. לקח אותנו במונית למלון, נתן לנו קצת כסף.

ש: איזה מלון?

ת: לא זוכר. מלון קטן.

ש: ב-?

ת: איסטנבול. שם אותנו במלון. נתן לנו קצת כסף אם אנחנו רוצים לקנות משהו לאכול או משהו בשבילנו. לא זוכר כמה כסף. אבל נתנו לנו חדר במלון וארבעתנו התגוררנו באותו חדר, חדר אחד. למחרת, ביום ראשון בשעה ארבע אחר הצהריים באה מונית קטנה ולקחה אותנו ישר לשדה התעופה. עלינו על מטוס אל-על ונחתנו בלילה בבן-גוריון. למחרת בבוקר זו היתה הפעם הראשונה שראיתי את ישראל.

ש: שאלה על קצת לפני זה. האיש שהגיע עם המונית דיבר עברית?

ת: היה תורכי לכל דבר. הוא לא דיבר מילה, לא בעברית ולא כלום. אנחנו לא ידענו כלום. הוא לא ידע כלום ואנחנו לא ידענו כלום.

ש: הוא פשוט לקח אתכם ועשה איתכם את כל הפעולות להגיע לנמל [התעופה]?

ת: לא. איש הסוכנות מראש אמר לנו שאנחנו לוקחים מונית ואומרים שרוצים לשדה התעופה. זה הכל.

ש: בשדה התעופה חיכה לכם מישהו מהסוכנות?

ת: בשדה התעופה חיכה לנו מישהו, לקח אותנו לדלפק של אל-על ומשם, הכל היה כאילו מסודר.

ש: האיש הזה תיחקר אתכם קצת?

ת: אף אחד לא שאל שום דבר. התיחקר היחידי שהיה זה לא היה תיחקור אמיתי, זה היה במקרה. כשהיינו במטוס ישב על ידי מנהל גדול בבנק ... שהיה בנק ענק בלבנון ואחר כך פשט את הרגל. זה היה בנק ענק שכל הסעודים שמו שם את כספם.

ש: של יהודים?

ת: לא. לבנונים. על ידי ישב במקרה מנהל גדול מאוד. הוא ראה על ידו ילד, הייתי בן 13. דיברתי ככה בצורה יפה. הוא אמר – לאיפה אתם, משפחה יהודית, נוסעים ככה? אמרתי – לטייל בתורכיה. מיד הבנתי על פניו שהוא יודע בדיוק לאן אנחנו נוסעים. אבל הוא היה מאוד סימפטי.

ש: לא הטריד אותך בשאלות מיותרות.

ת: בשום פנים ואופן לא. להיפך, הוא עבר הלאה כדי לא לתת לי להרגיש מוטרד או משהו כזה. הדבר הזה היה סוד גלוי. כולם ידעו ולא דיברו וזה היה מובן מאליו.

ש: אוקיי. ברגע שהגעתם לנמל התעופה, עברתם שלבים של תיריפים או עולים חדשים?

ת: לא, ישר עולים חדשים. ישר קיבלנו מספר קוד שהוא עם תעודת עולה. שמו אותנו, היה איזה בית עולים קטן כזה ליד שדה התעופה ששיכנו שם את העולים ללילה אחד או שניים.

ש: לפני שאתה עובר לבית המלון, עברתם את כל ההליכים הרגילים?

ת: קצר מאוד.

ש: קיבלתם משהו לדמי קיום?

ת: עוד לא.

ש: שום דבר עדיין?

ת: עד כמה שזכור לי לא. רק הביאו אותנו לשם וכיבדו אותנו בעוגה וכוס תה, משהו כזה. זה היה פרימיטיבי מאוד לפי זכרוני. זו היתה ריבה אדומה ג'לטיונית כזאת. אבל ראינו בזה משהו יפהפה. למחרת בבוקר באו להגיד לנו לאן אנחנו הולכים. אנחנו לא ידענו. קיווינו שישימו אותנו בעיר גדולה כמו חיפה. למה חיפה דוקא? כי יש לנו בני דודים שגרים בחיפה ואחד מהם היה פקיד בכיר בסוכנות. עכשיו הוא נפטר, שמו שלמה מצור. הוא דוקא היה האדם שמצד אחד היה קרוב מאוד אלינו. אשתו היא בת דודה שלי. מאוד נחמד. כל חייו היה מאוד נחמד אלינו. אבל לא רצה ללכלך ידיו בשום פנים ואופן בפרוטקציה. אז הוא לא עזר לנו כהוא זה, אפילו התעלם מקיומנו, עד שהסתבר שהוא לא רצה שידבק בו שום דבר שיגידו פרוטקציה לא פרוטקציה. עד כדי כך. אפילו הוריי רגזו בהתחלה עליו. עם השנים הם הבינו שלהיפך, הוא היה מאוד ישר מבחינה זו.

ש: אבל בכל זאת עברתם דרך טיפולו?

ת: לא. הוא סרב. בשום פנים ואופן לא. לא התקרב אלינו.

ש: הוא העביר את הטיפול לפקיד אחר?

ת: לא נגע בנו מלכתחילה בכלל.

ש: אוקיי, אז אתם מגיעים לשדה התעופה וישנים שם לילה.

ת: אנחנו מגיעים לשדה התעופה [וישנים] לילה אחד. למחרת אמרו לנו – אתם הולכים לגור באור יהודה. בא טנדר מיניבוס כזה קטן מיושן. זה היה מהבדפורדים האלה. שמו אותנו בפנים עם המזוודות שלנו ולקחו אותנו לדירה באור יהודה. זה היה השיכון החדש ... ברחוב ... באור יהודה. היו שני בנינים. בבניין אחד כולם היו עולים חדשים. היו איתנו ממרוקו, מרומניה, מתורכיה, מפולין. מכל המדינות. מולנו היה שיכון דומה חדש ששמו בו את תושבי המקום. פה היה השוק הגדול שלנו כי אלה היו עיראקים בני המקום שעברו מהאזורים או מהצריפים. התרבות שלהם היתה בשבילנו נפילה קשה מאוד. ישבו עם כינים בראש. זה היה בשבילנו שוק אדיר מבחינה תרבותית.

ש: אתה זוכר מה היה תאריך העלייה?

ת: 28 למאי '62. טוב, ביום שהגענו לדירה הגיעה אלינו בחורה בשם ויולט, נציגת הסוכנות. ראתה מולה ילד שמדבר עברית שוטפת לגמרי. היא היתה המומה. לקחה אותי לחברת החשמל כדי שנעשה רישום שיחברו אותנו לחשמל. היא היתה המומה עוד יותר כשישבתי מול הפקיד בחברת החשמל ודיברתי חפשי. זה היה רחוב אלנבי אני זוכר בתל-אביב. היא ליוותה אותנו לקומה שלישית או רביעית. אני יושב מול הפקיד. היא אמרה לו שאני הגעתי היום מלבנון, וישבתי ודיברתי חפשי לגמרי, רק כמובן קצת עברית תנ"כית טיפה. "עימנו" במקום "איתנו". אבל אני זוכר שעשה להם שוק לא נורמלי.

ש: שוק חיובי.

ת: כן. מיד באו אנשי האולפן, הבינו שהרבה אין להם מה לעשות אצלנו במשפחה מבחינת אולפן.

ש: באו אליכם לאור יהודה?

ת: כן. אנשי אולפן. כי היה אולפן של המרוקאים והרומנים שלא ידעו מילה בעברית. אבל אצלנו ראו שאין קליינטים לעסק. אבי המנוח היה גר אז בחיפה. אט אט הוא הצטרף ועזב את משכנו ועבודתו בחיפה כדי להצטרף אלינו למשפחה לאותה דירה של שני חדרים קטנים. התגוררנו בה בהתחלה חמש נפשות, אחר כך נפש ששית גם כי אחי היותר גדול מאחותי הצטרף גם הוא. הוא היה תקופה של שלושה חודשים בניקוסיה בענינו, הוא רצה לגמור את עבודתו בלבנון, עד שהוא הגיע.

ש: כאן בנקודה הזאת תרשה לי. קיבלתם מהסוכנות בדיוק כפי שקיבלו כל העולים האחרים?

ת: מיטת סוכנות, פרימוס וזהו.

ש: דירה בשכירות?

ת: בשכירות בהתחלה. אחר כך שאלו אותנו אם אנחנו רוצים לקנות אותה, לחתום על חוזה קניה. חתמנו על חוזה קניה ושילמנו משכנתא כל חודש.

ש: מבחינת תעסוקה, מה עשו אבא ואמא?

ת: לתעסוקה הסוכנות לא דאגה בכלל באותה תקופה. אבי, אחרי שעזב את חיפה מצא עבודה בבית חרושת לחמרי בנין בחולון, באזור, והיה נוסע כל יום מבוקר עד ערב, היה יוצא מוקדם מאוד בחמש וחצי בבוקר וחוזר בשבע בערב, כי הדרך היתה ארוכה מאוד. הוא היה צריך להחליף שניים שלושה אוטובוסים.

ש: את העבודה הזו הוא מצא לבד?

ת: לבד, כן, דרך לשכת העבודה. אני זוכר שאני במשך הקיץ רציתי לעבוד אז הלכנו ללשכת העבודה ברמת-גן כי אור יהודה היתה שייכת לרמת-גן מבחינת תעסוקה. גם כן היינו מבלים יום שלם באוטובוסים בהמתנות לתור שלנו ובסוף היו מוצאים לנו, אני זוכר שעבדתי באיזו מכבסה ברחוב העליה. עבדתי גם עם טוריה במועצה המקומית אור יהודה. אחר כך המועצה המקומית אור יהודה אימצה אותי, וכל פעם שהיה לי יום חופש מבית הספר הייתי בא לעבוד בטוריה, מנכש עשבים. מנהל העבודה שם אהב אותי וסידר שאני אוכל לעבוד שם. הייתי קצת גאוות המקום של אור יהודה כי אור יהודה היתה עיירה קטנה עם מעט מאוד אנשים בעלי רצון או יכולת להתקדם מבחינה אינטלקטואלית. אני זוכר שמרדכי בן-פורת היה ראש המועצה. בנאום שהיה לו ביום העצמאות, מיד אחרי שעלינו לארץ, ג'ו עמר הופיע באותו ערב, אז הוא [בן-פורת] אמר – אנחנו גאים שיש לנו כבר שבעה תלמידים שלומדים בתיכון. אני הייתי אחד מהשבעה. היה אחד בשם מועלם שהיה אחראי על החינוך במועצה המקומית שעזר לי מאוד כי ראה את הנחישות שלי ללמוד ולהתקבל לאליאנס ברמת אביב.

ש: גם אחיך התאום אני מבין עבר את אותו...

ת: אחי התאום לא למד. מראש הוא אמר שהוא לא רוצה ללמוד. הוא סידר בלשכת העבודה ללכת ללמוד ליטוש יהלומים ועבד במפעל באור יהודה בליטוש יהלומים הרבה שנים.

ש: דרך אגב, סתם להשכלה שלי, זה היה תאום זהה?

ת: לא. אחותי גם דרך לשכת העבודה מצאה איזה מפעל תפירה ביהוד ונסעה ליהוד לעסוק בתפירה. אחר כך מצאה חתן והתחתנה.

ש: אתה גמרת את התיכון.

ת: אני למדתי באליאנס וכל יום יצאתי מהבית בשש בבוקר. צריך לזכור שזו היתה שנת '62, '63. אני בן 13 וחצי. בשש בבוקר הייתי יוצא. בבית הספר נקלטתי מהר מאוד ואפילו יותר מדי, והייתי לצנינים בעיניהם של כמה מורים שהיו באותה תקופה לצערי קצת אפלייתיים. היינו שלושה ספרדים בכיתה אשכנזית לחלוטין. אליאנס ברמת אביב אז היה רובו אשכנזי. אני דוקא בלטתי בכיתה גם משום שהייתי קצת יותר בוגר מהאחרים אולי בחצי שנה או שנה. בשנתון הזה זה היה מאוד חשוב. וגם משום שידעתי הרבה שפות, ידעתי ארבע שפות, וזה היה הרבה מאוד. זה מה שלמדנו בלבנון. למדנו גם שפות. העברתי שידעתי היתה הרבה יותר מדוייקת וטובה מהעברית הקלוקלת של הצברים. דקדוק אני ידעתי, אני לימדתי את המורה דקדוק במקום ללמוד. את המורה לתנ"ך לימדתי תנ"ך במקום שהוא ילמד אותי. זה עשה המון רושם. מתמטיקה ידעתי טוב מאוד כי הלימוד, החינוך בלבנון, היה מאוד טוב, מאוד ברמה גבוהה.

ש: כי הקהילה היתה עשירה ויכלה להרשות לעצמה.

ת: הקהילה ... והמורים היו מורים והדרישות היו גבוהות וההורים לא חסכו שבטם מאיתנו אם אנחנו לא היינו בסדר. פשוט מאוד.

ש: הזכרת נקודה מעניינת. למה חלק מהמורים ... נטו קצת להפלות אותך? מאיזו בחינה?

ת: אני לא יודע. אני יודע שהתלוננתי על מורה אחת והעיפו אותה מבית הספר.

ש: מה היה, מה היא עשתה?

ת: אני באמת לא זוכר את הפרטים המדוייקים של העסק. אני רק זוכר שהיא היתה בטוחה שאני משלהם, כלומר שאני אשכנזי כי דיברתי עברית חפשית לחלוטין. בשעור תנ"ך אני זוכר שהייתי קורא את קטעי התנ"ך כמו שעמיקם גורביץ' היה קורא את זה, בצורה מאוד יפה. זה היה פשוט משכיב את כל הכיתה. הם לא הבינו מאיפה נחת להם ... יש הלא אסיפות הורים ומורים וכל זה, ובאסיפה דיברו על הילד הלבנוני הזה שבא מלבנון, עולה חדש, שעוקף את כולם בכיתה ביכולת שלו. אחרי זה היא שינתה את יחסה אלי. היא היתה עויינת. העליתי את הנושא הזה בשעור מחנך. בכלל אני ניהלתי את שעורי המחנך כי הייתי קצת לידר בכיתה. יש בכל כיתה תמיד איזו דמות לידרית כזאת. בחוג הדרמטי אני זיכיתי גם את בית הספר בפרס ראשון של בתי הספר.

ש: כן.

ת: לפני כמה ימים היתה אצלי מורה שלא ראיתי אותה מאז בית הספר. חיפשה אותי כל הזמן, ילד הפלא של בית הספר בתקופה ההיא. טוב, זה היה אליאנס.

ש: חוץ מהמורה הזו אמרת שגם מורים אחרים אולי לא כל כך ... את שלושת הספרדים.

ת: שני הספרדים האחרים, אחד מהם נשאר ואחד מהם עף. זה שנשאר אני יודע שהוא התקדם אחר כך ונהייה אחד ... של בנק הפועלים. היום אני לא יודע מה הוא עושה. הוא רואה חשבון במקצועו והתקדם יפה מאוד.

ש: גם הם מוצאם היה לבנוני?

ת: אני לבנוני חריג. היו לפניי עוד לבנונים ממשפחת חצבאני שהיום אני לא יודע מה איתם בכלל אני חושב שהם לא בארץ בכלל. אחד מהם למד רפואה ואחד למד הנדסה, נוירוטיקה[אורונאוטיקה]. אני לא יודע היכן הוא נמצא.

ש: הבנתי. במסגרת החיים באור יהודה היו עוד לבנונים?

ת: בהתחלה לא. הלבנונים האחרים באו בגל העלייה של שנת '68. אבל אנחנו כבר היינו בשכונה אחרת ומבודדים. אם כי אחרי שהם באו ופתחו בית כנסת שמחנו מאוד ללכת ולהצטרף אליהם ופחות לנוסח הרגיל שלנו.

ש: כשאמרת "הגיעו", מה היתה הכמות שלהם?

ת: לא רבים, כי הרוב ישבו ברמת הנשיא שקראו לה רמת הקריסטל כי כל היהודים הביאו קריסטלים ולא היה איפה לתלות אותם כי התקרות היו נמוכות.

ש: מלבנון הם הביאו קריסטלים?

ת: כן. לתלות את הלוסטרות שהיו מקריסטל. אז בצחוק קראו לזה רמת הקריסטל. זה היה ברמת הנשיא. ישבו מעט ואלה שישבו לא נשארו שם, ברובם עזבו מהר מאוד.

ש: אני מבין שאם הם הקימו לעצמם בית כנסת אז היתה שם קהילה ...

ת: התחילו כשלושים משפחות אני חושב ואחר כך הידלדלו מהר מאוד. חלק עברו לרמת הנשיא וחלק נסעו לקנדה ולניו-יורק. לא מצאו את עצמם פה אחרי שהיו כבר כמה שנים, שנתיים וחמש ושבע ושמונה שנים. היתה למשל משפחת סקאל, הדוד של האחים סקאל שיש להם את כל החנויות, הדיוטי-פרי, האח של האבא שלהם היה דוקא בין אלה שגרו שם. הוא ירד לקנדה ונפטר שם. היה עוד אחד שהיום הוא יושב בניו-יורק, החתן שלו. היתה משפחה אחרת שהבן שלהם למד רפואת שיניים והיום הוא רופא שיניים בניו-יורק. היתה עוד משפחה שעברה לרמת הנשיא. בקיצור, לא נשארו שם לבנונים. הגרוזינים התלבשו על בית הכנסת והלבנונים עזבו.

ש: עוד שתי שאלות אחרונות פחות או יותר. האם לך יש עוד קשרים עם יהודי לבנון? יש ארגון בכלל של יהודי לבנון?

ת: יש ארגון עולי סוריה ולבנון שהיה פעיל מאוד וניסו אז לגייס אותי אבל אני לא מצאתי, אני למעשה בעוונותי הרבים או לא נטמעתי מהר מאוד בחברה הישראלית. אני יודע לקרוא ולכתוב ערבית מצויין. אני עוזר לילדים שלי בשעורים שלהם. אני מסוגל לשבת ולחבר [בערבית] יותר טוב מאשר בצרפתית על אף שלמדתי בצרפת רפואה ואני יודע צרפתית על בורייה. בערבית אני שולט כשפת אם של ממש. אבל נטמעתי בחברה הישראלית מהר מאוד. אולי בגלל זה שהייתי באליאנס. אולי בגלל זה שעשיתי הרבה מאוד דברים בבת אחת.

ש: מי הדמות המובילה בארגון? אתה מדבר על הארגון של קוסטיקה יוסף?

ת: אני באמת לא מכיר אותם. ניסו לגייס אותי לעסק הזה אבל לא היה לי זמן לזה. אף פעם לא היה לי זמן.

ש: מתי נעשה נסיון לגייס אותך?

ת: כשהיינו חמש או שש שנים בארץ. מי שניסה לגייס אותי היה אחד שהיה איתי בכיתה בלבנון ועם הזמן הלך לעבוד ברשות השידור במחלקת הגבייה והיום אני לא יודע מה הוא עושה. אלי זיתונה.
 ש: אז אני מבין שקשרים עם הארגון או פעילות במסגרת הארגון לא היו.
 ת: אין לי קשרים.

ש: לא נגעת בנקודה מתי עברת ולמה ללמוד רפואה בפריס.
 ת: אני אגיד לך. סיפור הרפואה הוא בכלל סיפור מצחיק, מדהים, תקרא לו [איך שתרצה]. צירוף מקרים מה שנקרא. בגלל זיהום ברגל, במקום אוטומטית בחיל קרבי שמו אותי בקורס חובשים. אני מכל לקיחת דם מתעלף. בקורס חובשים היה איזה יום אחד שלקחו אותנו לאבו-כביר לראות ניתוח גוויה. הייתי המום מעצמי שבמקום להתעלף אני עוד התחלתי להתעניין. ואז התחלתי להתעניין ברפואה. יום אחד קיבלנו איזה לוח שנה שהיו עליו הרבה תמונות מפריס. אמרתי לעצמי שפה אני רוצה ללמוד. זהו. קיבלתי הצעות, באותה תקופה בן-גוריון ניסה לקרב ספרדים לאוניברסיטאות ישראליות ושלחו לי פתק לבוא בתור ספרדי כאילו לשעורי עזר עד שאוכל לעמוד יותר טוב בבחינות בשביל להיכנס לפקולטה לרפואה. אני בכל תוקף לא רציתי לראות בזה לא עזרה ולא מחמאה. ראיתי בזה עלבון. ראיתי בכלל עלבון בכל הצורה שאז עשו את הבחירה של הראיון הזה ששאלו את המועמד כל מיני שאלות מביכות ולא לענין. אני גם היום חושב שזה לא הקריטריון שעושה בן אדם רופא טוב יותר או פחות טוב. זו רק אפשרות לתת לכמה קליקות קטנות לשלוט בכיתה ולעשות ... למי שהם רוצים שישאר בכיתה ומי שלא רוצים, להרחיק אותו. זה פשוט עלה תאנה שמכסה ערווה ממשית. חבל שזה ככה. אני מקווה שהיום הדברים הם שונים. אני לא יודע, אני לא מעורה. אבל באותה תקופה ראיתי בזה עלבון. אמרתי שאני לא מוכן לתת יד לזה. נסעתי ... לחו"ל ללמוד. בלי כסף למעשה, נסעתי בלי גרוש. עבדתי שם מהרגע הראשון שהגעתי לפריס. לימדתי במוסד של הוועד היהודי. לימדתי עברית ויהדות בבית ספר יהודיים. למעשה לא הלכתי לשעורים. במקום זאת הייתי קונה את השעורים מודפסים ולומד בבית. ככה עברתי את השנתיים הראשונות עד שהצלחתי להסדר יותר טוב.

ש: הידיעה שלך יותר גבוהה משלי – איפה יש ארגונים או פעילות או קהילות יותר גדולות של יהודי לבנון בארץ?

ת: אתה יכול למצוא, יש ארגון עולי סוריה ולבנון, זה חד משמעית קיים המונח הזה והם קיימים. הם מגייסים כספים למטרות צדקה, לעזור לסטודנטים שיש להם מצוקה כספית.

ש: מתי פעם אחרונה קיבלת מהם מידע?

ת: לא קיבלתי מהם מידע המון שנים. אני פשוט לא התקרבותי אליהם ולא קיבלתי מהם מידע. אבל יש כזה דבר, אני יודע שקיים. אני לא יודע מי פעיל בזה ומי לא, אבל מיהדות לבנון וסוריה שנמצאים בחו"ל ויש להם כסף הם מעורים בתרומות לדבר הזה. אני יודע שארגון עולי סוריה ולבנון בניו-יורק מאוד חזק ופעיל ועשירים ביותר. יש כאלה גם במקסיקו, בונצואלה, בברזיל, במילנו.
 ש: השאלה שלי יותר מתכוונת לארץ.

ת: בארץ הם קיימים, הם מקבלים את התרומות מהארגונים האלה בחו"ל. אני יודע שמטרותיהם יותר מטרות צדקה למשפחות עניות, לסטודנטים נזקקים. אני יודע שכמה בית כנסת קשורים איתם גם.

ש: שאלה אחרונה, איפה מרוכזים לפי ידיעתך

ת: בעיקר באזור תל-אביב רבתי.

ש: בחיפה יש גם כן קהילה?

ת: אינני יודע לענות לך.

ש: יש להם בית כנסת מרכזיים פה באזור המרכז?

ת: כן. קודם כל יש בבת-ים בית כנסת גדול מאוד של לבנונים שבנה אותו ספרא. הרב עטייה, שהיה הרב

הראשי של לבנון, הוא הרב שם.

ש: איפה בבת-ים?

ת: באזור רמת הנשיא. תגיע לשם, תשאל על בית הכנסת הלבנוני של ספרא. קוראים לזה אהל יעקב או

בית יעקב, על שם יעקב ספרא, האבא של ספרא. יש בית כנסת סורי מרכזי מאוד ברחוב קפאח בחולון.

עכשיו הרב חמרה שבא מסוריה אמור לקבל בית כנסת. יש בית כנסת לבנוני גם כן ממוסד ומסודר מאוד

בקריית שרת בחולון. מנהל אותו אחד בשם זיתונה, הנכד של הרב הראשי אליהו זיתונה. גם לו קוראים

ככה נדמה לי. סבא שלו היה הרב הראשי לפני עטייה בלבנון. זה יפהפה שם משום שיש להם, הוא הצליח

להביא מלבנון 33 ספרי תורה עתיקים בני 400 שנה ויותר. הוא הצליח להביא את הספריה של סבא שלו

שהיא מהממת, ספרים עתיקים ביותר, מלפני 150, 200 שנה. דברים נדירים ביותר שלך אני ממליץ אם

אתה מתעניין בנושאים האלה לעשות ביקור אצלם שם. אתה תהנה.

ש: עוד מקומות שככה אתה זוכר אולי? בחיפה אין בית כנסת?

ת: אני באמת לא מתמצא בחיפה. על חיפה אם אתה רוצה להתעניין ולשאול, אולי שמעון חנן יכול להכווין

אותך, לא יודע. אבל חיפה זה באמת קטע חלש מאוד אצלי.

ש: הבנתי. אז גמרת את הלימודים בצרפת, חזרת הנה, לא היתה בעיה להתקבל לעבודה?

ת: לא. רק דבר אחד אני זוכר שנאמר לי פה על ידי פקיד שקיבל אותי לאיכילוב – ד"ר חלאק, אתה לא

יודע יידיש, יהיו לך בעיות. אי אפשר להגיד שהיו לי המון בעיות אבל ללא ספק זה קצת ... לצערנו

הדברים עדיין קיימים. במסווה, לא במסווה. לכאורה אומרים לא, מה פתאום, אבל לצערנו הדברים האלה

קיימים. על אף שאני נשוי לפולנייה, היא יודעת את זה יפה מאד והיא מודה בזה, היא ראתה את זה במו

עיניה ...

ש: אתה מרגיש עובדתית שיש פה אפליה כלפי...?

ת: ספרדים. לצערנו תמיד תהיה. אין מה לעשות. על אף שכמובן אנחנו לא האפרטהייד של דרום אפריקה,

חס וחלילה, לצערנו אנחנו עוד רחוקים מהשיוויון. זה פשוט טבוע בדמנו יותר מדי, של האשכנזים.

ש: עוד משהו שאתה רוצה ככה חשוב, שעומד לך, ביחס לקליטה שלך או משהו, דברים מיוחדים?

ת: אני רק רוצה להגיד שאולי היה לנו מזל או לא, אני לא יודע, אבל היה לנו

ש: לנו זה למשפחה?

ת: כן, שנפלנו באור יהודה, בדיעבד. כי אור יהודה נשלטה, וזה נדמה לי עד היום, על ידי עיראקים

שהבינו טוב מאוד מה זה חבלי קליטה. מהבחינה הזאת הם ראו בנו כלבנונים יחידים, כי הם לא ראו עוד

לבנונים שם, גם אינטלקטואלית, נכס מיוחד. הם נתנו לנו את העזרה. אני מדבר על מרדכי בן-פורת, על

הצוות במועצה המקומית. "לקראתך יצאתי, לקראתי מצאתיך", זה מה שאמר רבי יהודה הלוי בזמנו. ראו אותנו שאנחנו רוצים ועושים את המאמצים אז עזרו לנו בחזרה. אנחנו הושטנו יד לעזרה והם הושיטו לנו בחזרה את היד שלהם ועזרו לנו. מהבחינה הזאת בדיעבד אני יכול באמת להגיד תודה לאל שנפלנו שם ולא בעיר גדולה כמו חיפה או בעיר נידחת כמו דימונה, ששם אולי היינו הולכים לאיבוד ואני לא יודע אם היינו מגיעים עד הלום לכל ההישגים שלנו.

ש: ד"ר חלאק, תודה רבה לך. אתה מבחינתי תופעה יפה. הרבה תודה. חידשת לי ואני אמשיך בעקבות המידע.

ת: כן, יש לך כמה נקודות הלאה. תיצור קשר עם אליה, הוא יכול להעשיר אותך הרבה מאוד. יש לו הרבה מידע שלי אין, בתור עורך דין ותיק מאוד. גם בלבנון היה עורך דין. יש לו ללא ספק הרבה דברים בכיסו שאני לא יודע אותם.

ש: כן, אני מודע להם. אוקיי. הרבה תודה לך.